

Täysistunto

Keskiviikko 4.4.2018 klo 14.00—18.19

4. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Syyttäjälaitoksesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 17/2018 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Paula Risikko: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 4. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään lakivaliokuntaan.

Keskustelu

14.06 **Oikeusministeri Antti Häkkänen** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies, ärade talman! Hallituksen esityksessä ehdotetaan uudistettavaksi syyttäjälaitoksen organisatiota siten, että Valtakunnansyyttäjänvirastosta ja sen alaisuudessa toimivista syyttäjänvirastoista muodostettaisiin yksi yhtenäinen Syyttäjälaitos-niminen virasto. [Hälinää — Puhemies koputtaa]

Puhemies Paula Risikko: Pieni hetki. Pyydän rauhoittumaan. [Puhemies koputtaa] — Olkaa hyvä.

Syyttäjälaitoksella on suomalaisessa yhteiskunnassa äärimmäisen merkittävä rooli rikosvastuun toteuttamisessa. Poliisin tehtävänä on huolehtia esitutkinnasta, syyttäjien roolina on arvioida oikeudellisesti tutkinnan tuloksia, ja tuomioistuimet tekevät asiassa johtopäätökset ja tuomitsevat rangaistukset. Rikosvastuun toteutuminen tulee ajatellakin tällaisena ketjuna, joka alkaa esitutkinnasta ja päättyy lopulta rangaistusten täytäntöönpanotehtäviin. Jokaisen lenkin tässä ketjussa täytyy toimia parhaalla mahdollisella tavalla rikosvastuun toteutumiseksi.

Yhteiskunnan monimutkaistuessa myös rikollisuus muuttaa muotoaan jatkuvasti. Syyttäjän työ vaikeutuu jatkuvasti vaatien yhä vahvempaa syyttäjän työn asiantuntemusta monimutkaisten ja vaikeiden kysymysten hoitamiseen. Erikoisosaamista tulee kyetä käyttämään mahdollisimman joustavasti siellä, missä sitä tarvitaan. Tarvitsemme siis Syyttäjälaitoksen, joka kykenee mahdollisimman joustavasti kohdistamaan tarvittavan osaamisen sinne, missä sitä tarvitaan kulloinkin eri puolilla Suomea.

Arvoisa puhemies! Nyt käsiteltävässä ehdotuksessa esitetään, että Syyttäjälaitos muodostuisi keskushallintoyksikkönä toimivasta valtakunnansyyttäjän toimistosta ja viidestä viraston osastoina toimivasta syyttäjälalueesta. Ahvenanmaa muodostaisi yhden oman syyttäjälalueen. Tavoitteena on parantaa syyttäjälaitoksen toimintaedellytyksiä ja yhtenäistää ja tehostaa syyttäjän toimintaa siten, että resursseja voidaan suunnata vaativien rikosasioiden käsittelyyn. Tavoitteena on myös lisätä resurssien joustavaa käyttöä ja jakamista

Pöytäkirjan asiakohta PTK 29/2018 vp

alueilla muuttuvissa tilanteissa. Samalla mahdollistetaan työmäärän tasaaminen eri alueiden välillä. Valtakunnallinen rakenne antaisi aiempaa paremmat edellytykset johtaa syyttäjälaitosta kokonaisuutena ja helpottaisi syyttäjän toiminnan kokonaisohjausta. Esityksellä pyritään edistämään yhdenmukaista valtakunnallista ratkaisutoimintaa ja yhdenmukaisia syyttäjäkäytäntöjä myös eri alueilla. Rakenneuudistuksella varaudutaan myös tulevien tietotekniikkahankkeiden täysimääräiseen hyödyntämiseen, mikä lisäisi tuottavuutta ja mahdollisia kustannustehokkuutta lisääviä toimenpiteitä.

Syyttäjäalueet huolehtisivat syyttäjän tehtävistä pääasiassa omalla toimialueellaan. Rikosasioita voitaisiin kuitenkin käsitellä myös aluejaosta poiketen, jos se olisi tarpeen työn tasaamisen, käsittelyn joutuisuuden, erityisosaamisen tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi. Menettely edistäisi asioiden käsittelyn joutuisuutta, ja siten oikeusturva paranisi. Syyttäjäalueen päällikkönä toimisi johtava aluesyyttäjä, joka nimitettäisiin virkaansa viiden vuoden määräajaksi. Nykyisin johtava kihlakunnansyyttäjä on vakituudessa virassa. Kihlakunnansyyttäjän virkanimike muuttuisi jatkossa aluesyyttäjäksi. Ahvenanmaalla säilytettäisiin maakunnansyyttäjän virkanimike. Uutena virkanimikkeenä olisi myös erikoissyyttäjä, joka olisi vakituinen virka nykyisen pelkän tehtävämääräyksen sijaan. Virat olisivat Syyttäjälaitoksen yhteisiä. Virkasyytteen käsittelyn osalta jatkossa myös valtiosyyttäjien virkarikosasiasiassa syyttäjänä toimisi oikeuskansleri tai oikeusasiamies, kuten valtakunnansyyttäjän ja apulaisvaltakunnansyyttäjän osalta on nykyisin säädetty.

Esityksellä ei ole merkittäviä taloudellisia vaikutuksia. Muihin lakeihin tehtäisiin lähinnä teknistyypisiä korjauksia.

Arvoisa puhemies! Rikollisuus ei katso rajoja eikä maantieteellisiä jaotuksia, vaan rikokset keskittyvät eri puolille maata jatkuvasti hyvin eri tavoin. Valtakunnallinen syyttäjälaitos vastaa juuri tähän tarpeeseen nykytilaa paremmin. Nykyinen syyttäjälaitos on loistava esimerkki monille muille maille, mutta meidän tulee pyrkiä tekemään siitä vielä parempi.

14.11 Matti Torvinen sin: Arvoisa rouva puhemies! Jos saan hiukan siteerata kirjailija Paavo Haavikko: ”Ennen kuin pyydät oikeutta, varmistu, ettei sitä vahingossa tule.” Näin sarkastisesti ja pessimistisesti oikeuslaitokseen suhtautui aikanaan akateemikko ja kirjailija Paavo Haavikko.

Olemme tällä uudella lakiesityksellä parhaillaan varmistamassa, että jokainen saa oikeutta ja kohtuutta elämänsä suurissa ja dramaattisissa käänteissä, sillä suurissa käänteissä ja elämän myrskyissä ihmiset ovat silloin, kun he päätyvät tekemisiin syyttäjien, poliisin ja oikeuslaitoksen kanssa. Haluamme varmistaa, että maamme oikeusistuimet jakavat oikeutta. Sen pitää perustua ammattitaitoon, asiantuntemukseen ja viisauteen.

Uudistusvuorossa on nyt syyttäjälaitos. Valtakunnansyyttäjänvirastosta ja sen alaisuudessa toimivista yhdestätoista syyttäjänvirastosta muodostetaan siis, kuten tuossa edellä kuulimme ministerin suulla, yksi Syyttäjälaitos-niminen virasto.

Mitä tavoitellaan, ja mitä saadaan? — Otsikoidaan näin. — Tietysti täällä eduskunnassa me lainsäätäjät haluamme, että toimintaa tehostetaan ja yhtenäistetään. Syyttäjälaitos työskentelee ihmisten asioiden parissa — niiden ihmisten, jotka ovat usein kaikkein heikoimmilla, joille on tehty vääryyttä tai jotka ovat itse tehneet väärin toiselle ihmiselle. Ihminen ei aina voi valita omia vastoinikäymisiään. Elämässä vain tulee joskus tyyntä ja joskus tulee myrskyä. Me lainlaatijat voimme kuitenkin varmistaa, että jokainen, joka päätyy tekemisiin syyttäjien kanssa tavalla taikka toisella, saa yhtäläistä oikeutta ja yhtäläisen kohte-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 29/2018 vp

lun. Syyttäjä on valtion viranomainen, joka huolehtii objektiivisesti myös siitä, että rikoksesta seuraa lain tarkoittama seuraamus. Syyttäjät ovat ja heidän tulee olla oman alansa täydellisiä ammattilaisia. Samaan aikaan maailma vaatii heiltä yhä enemmän myös erikoisalojen osaamista ja asiantuntemusta.

Suomen turvallisuusympäristö ja sisäisen turvallisuuden haasteet ovat muuttuneet viime vuosina erittäin merkittävästi. Syyttäjälaitoksen organisoiminen yhdeksi virastoksi helpottaa ja yksinkertaistaa erikoissyyttäjien työtä. Työpanos voidaan suunnata erikoisosaimisen mukaisiin, valtakunnallisesti tärkeimpiin tehtäviin. Erikoistumisjärjestelmää uudistetaan, ja sitä kautta syyttäjän työn oikeudellinen laatu — ja tietysti syyttäjien osaaminen — paranee. Samalla voidaan kehittää keskitetysti syyttäjien osaamista.

Uudistuksen jälkeen erillisistä syyttäjänvirastoista tulee yksi virasto: Syyttäjälaitos. Sen osastoina toimivat syyttäjälalueet ovat toimialueeltaan ja henkilöstöltään selvästi nykyisiä syyttäjänvirastoja suurempia ja — uskomme — tehokkaampia. Näin kansalaisten oikeus- turva ja yhdenvertaisuus lain edessä paranevat. Valtakunnalliset, keskitetyt toiminnot pyritään saamaan samanlaisiksi riippumatta siitä, missä rikos on tapahtunut, olipa se tapahtunut Kihniössä, Savukoskella tai sitten Turun saaristossa.

Yhtenäiset työprosessit taas lisäävät syyttämiskäytäntöjen yhdenmukaisuutta, mikä on myös Syyttäjälaitoksen keskeisiä tavoitteita. Uusien tietojärjestelmien mahdollisuuksia voitaisiin esityksen mukaan yhtenä virastona hyödyntää kaikkein tehokkaimmin. Syyttäjälaitoksen suurimpia ongelmia on ollut se, että syyttäjiä on, kas kummaa, liian vähän suhteessa rikosasioiden määrään. Uusi organisaatiomalli helpottaa ongelmaa ja tehostaa asioiden käsittelyä sekä arvioidusti lyhentää käsittelyaikoja: ihmisen ei tarvitse odottaa oikeut- ta vuosikausia. Se on myös jokaisen kansalaisen oikeusturvan kannalta erittäin tärkeä asia. Löysässä hirressä roikkuminen ei ole herkullista.

Lain valmistelussa on kuunneltu monenlaisia tahoja. Meidän sinisten mielestä on tärkeää käydä huolellisesti läpi myös Syyttäjäyhdistyksen kritiikki joitakin uudistuksen yksityiskohtia kohtaan. Tavoitteena on, että uusi organisaatio on hyvä kaikille, että syyttäjä voi tehdä työnsä mahdollisimman hyvin ja että ihminen saa oikeutta ja kohtuutta elämänsä suurissa mullistuksissa parhaalla mahdollisella ja oikeudenmukaisella tavalla.

14.16 Johanna Karimäki vihr: Arvoisa puhemies! Käsittelyssä on syyttäjälaitoksen uudistus, joka on yksi osa hallituksen laajoista oikeuslaitosuudistuksista. Meillähän käräjäoikeuksia tullaan karsimaan, ja se laki oli juuri käsittelyssä. Toki se, että syyttäjälaitoksesta tulee yksi valtakunnallinen virasto, voi myös tuoda mukanaan vahvuuksia, kuten mahdollisuuksia erikoistua ja hoitaa asioita tehokkaammin. Syyttäjän työhän on äärimmäisen tärkeää oikeusvaltiossa ja oikeusturvan kannalta, että ihmiset saavat oikeutta, että uhrit saavat oikeutta ja että asiat tulevat nopeasti ja laadukkaasti käsittelyiksi.

Edustaja Torvinen piti äsken pitkän puheenvuoron, ja lopussa hän viittasikin Syyttäjäyhdistyksen esiin nostamaan kritiikkiin. Onkin tärkeää, että lakivaliokunta käy huolellisesti nämä esiin nostetut kysymykset läpi. Haluaisinkin ministeriltä tiedustella, mitä hän ajattelee näistä esiin nousseista, ihan varteenotettavista huolista, kuten siitä, että kun nyt koko syyttäjälaitos on sama yksikkö, niin syyttäjä voitaisiinkin siirtää ilman suostumusta koko valtakunnan alueella. Tämä voi merkitä satoja kilometrejä, ja näin ollen perheiden kannalta tietenkin on hankalaa, jos näin tulee käymään. Syyttäjäyhdistys onkin esittänyt ongelman poistamista säätämällä säännös, että virka voidaan siirtää työssäkäyntialueen ulkopuolelle vain virkamiehen suostumuksella, eli tähän tarkoittaa sitä, että työssäkäynti-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 29/2018 vp

alue, tuo 80 kilometriä, ikään kuin olisi rajana ja vaatisi sitten myös työntekijän oman suostumuksen.

Kysyisin myös perusteita sille, miksi nyt ollaan esittämässä määräaikaista virkoja syyttäjille, sillä tässä työssähän jatkuvuus ja riippumattomuus ovat äärimmäisen keskeisiä.

14.19 Eeva-Maria Maijala kesk: Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksen mukaan syyttäjälaitoksen muodostaminen yhdeksi virastoksi helpottaa ja yksinkertaistaa tiettyihin asioihin erikoistuneiden syyttäjien toimintaa. Tämä on todella hyvä asia. Haluan kiinnittää huomiota siihen, että tulevaisuudessa tämä erikoistumisjärjestelmä tulee entistä merkittävämmäksi. Hallituksen esityksessä todetaan, että ”Suomen turvallisuusympäristö ja sisäisen turvallisuuden haasteet ovat muuttuneet viime vuosina merkittävästi”. Tämä on surullinen ja valitettava tosiasia. Siksi on tehtävä kaikki voitava, että syyttäjien erikoistuminen ja työpanoksen oikea kohdentuminen toimivat todella tehokkaasti. Kansainväliset rikokset ja etenkin terrorismirikokset vaativat päättäväistä toimintaa, ja syyttäjälaitoksen joustavuutta tarvitaan näiden rikosten ulottaessa erilaisia muotojaan myös Suomeen.

Syyttäjälaitoksen ongelma on tällä hetkellä se, että syytteiden nostamiseen menee aivan liian paljon aikaa. Me tarvitsemme sinne lisää resursseja. Rahaa meillä ei niinkään paljon ole annettavissa, mutta toivottavasti tämä esitys auttaa siihen, että saamme todellakin lisää resursseja keskitettyä asioitten hoitamiseen ja saisimme nopeutettua syytteiden nostamista.

14.20 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Nyt käsillä oleva hallituksen esitys yhtenäistää syyttäjälaitoksen yhdeksi valtakunnalliseksi Syyttäjälaitokseksi, ja voimassa oleva laki kumotaan, ja uusi laki vie sitten meidät uuteen aikaan, jolloin maassa toimii yksi yksittäinen Syyttäjälaitos, joka on valtakunnallinen.

Tämä antaa sen mahdollisuuden, että syyttäjät voivat erikoistua. Pitää muistaa, että tämän maailman olosuhteissa esimerkiksi talousrikollisuus on mennyt jo niin monimutkaiseksi ja niin valtavan vaativaksi alaksi, että se vaatii ihan selkeästi sitä, että syyttäjä omassa toimessaan on huippuammattilainen ja pystyy asian, syytteen, nopeasti viemään tuomioistuimen käsiteltäväksi. Tässä on kysymys siitä, että jos ihminen saa syytteen jostakin rikoksesta, niin perustuslakimme mukaan hänellä on oikeus saada omassa asiassaan kohtuullisessa ajassa päätös, ja sitten siitä tarvittaessa voi vielä valittaa ylempään oikeusasteeseen.

Kysynkin ministeri Häkkäselältä: Kun nyt uusi laki on päätöksentekovaiheessa täällä eduskunnassa, niin miten te näette sen, että toteutuuko tässä tämä perustuslain tavoite, että tämä uusi syyttäjäuudistus nopeuttaa tätä tuomioistuimen käsittelyä, tätä prosessia, niin että syytetty henkilö saa sitten oman asiansa käsitellyksi nopeasti ja saa tuomioistuimesta päätöksen, josta hän sitten voi valittaa? Miten te näette, onko tämä nopeuttava menettely?

14.21 Leena Meri ps: Arvoisa puhemies! Itsekin perussuomalaisten edustajana tapasin näitä Syyttäjäyhdistyksen edustajia, ja he toivat näitä ongelmia esille.

Kysyn ministeriltä nyt tässä ja lähetän sitten valiokuntaan terveiset, että käykää tosi huolella läpi, nämä olivat tosi tärkeitä asioita, mitä tuli esille, erityisesti juuri tämä, että jos on yksi yksikkö ja nämä ovat yhteisiä virkoja, niin voidaanko henkilöä siirrellä ilman suostumusta. Tämä voi vaikuttaa myös epäpidettyyn henkilöön — tai sanotaan, että hän hyvinkin kärkevästi ajaa joitakin rikosasioita riippumattomuudellaan ja ehkä hänestä ei pidetä. Tämöisiäkin huolia tuli, että ei kai tässä käytetä tätä valtaa sitten väärin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 29/2018 vp

Toinen kysymys oli se, että kun aluesyyttäjät nimitetään valtakunnansyyttäjän toimesta eli esimiehen toimesta, niin vaikuttaako se siihen — kun he ovat johtavassa asemassa — uskaltavatko he esittää kritiikkiä ja olla itsenäisiä, ja jos vertaamme esimerkiksi tuomioistuimen tuomareihin, jotka nimittää taas presidentti, niin se on hyvin toisentyypistä, kun oma esimies ei niin sanotusti nimitä omia alaisiaan. Voi olla, että se ei välttämättä tuo parasta mahdollista eteenpäinmenoa ja kritiikkiä siellä viraston sisällä. Jos he ovat vielä määräaikaisessa virassa, niin voipa olla, että määräaikaisuus ei jatku.

Tämäntyyppisiä asioita tuli tässä tapaamisessa esille. Lakivaliokuntaa todella kehoitan tätä pohtimaan.

Vielä yksi asia, johon haluan kiinnittää huomiota: he esittivät tätä, että jos syyttäjä on yksityishenkilönä asianosaisena, syytettynä, jossakin rikosasiassa, niin jos on yksi virasto, miten tämä esteellisyysasia on mietitty. Tämä oli yksi asia, joka siinä kritiikissä tuli esille.

14.24 Antero Laukkanen kd: Arvoisa rouva puhemies! Oikeuslaitoksen uudistusvauhti on aika hurja. Uudistus toisensa perään tulee, ja vaikutusten arvioinnit ovat jääneet aika heikolle hapelle. On näköjään lähdetty siitä liikkeelle, että tehdään näitä uudistuksia ja sitten katsotaan, miten ne toimivat, ja sitten tehdään parannuksia jälkikäteen. Täällä on paljon käyty keskustelua lainsäädännön tasosta ja siitä, kuinka huolellista pitäisi lainvalmistelun olla, ja toivoisin, että oikeusministeriö olisi tässä johtotähtenä näyttämässä mallia siitä, miten hyvä lainsäädäntötyö toteutetaan käytännössä. On käräjäoikeusuudistus, josta ei vielä tiedetä, mihin se johtaa. Sitten on ulosottoviraston uudistus — siitäkään ei tiedetä, miten se käytännössä tulee toimimaan. Sitten on valtion Aipa-hanke, tämä tietokone- ja ohjelmistouudistus, joka nyt viimeisimmän tiedon mukaan saadaan käyttöön vasta syksyllä 2019. Sitten on tuomioistuinviraston uudistus, jota pohditaan. On valtava määrä uudistuksia, ja olisin toivonut sitä, että nämä olisivat pikkasen kevyemmällä syklillä tulleet, jotta olisi nähty näitä vaikutuksia, mitä eri uudistuksilla on.

Nyt tässä kohtaa lähdetään siitä liikkeelle, että tämä tuo organisaation kautta lisää tehoa syyttäjäntoimeen, mutta siitäkin ovat aika ohuet nämä arviot. Ja niin kuin täällä on jo todettu, Syyttäjähdistys on tuonut painavia näkökulmia, ja uskon, että sitten valiokunnassa me käymme nämä vielä paremmin läpi.

14.26 Maria Tolppanen sd: Arvoisa puhemies! Tässä esityksessähän kyseessä on hallinnollinen muutos, joka nykyaikaistaa syyttäjälaitoksen rakennetta ja tuo muun muassa nimikkeet paremmin vastaamaan muun oikeuslaitoksen nimikkeistöä. Muutosten voidaan odottaa tehostavan toimintaa ja vapauttavan resursseja varsinaiseen syyttäjän työhön. Muutoksia on lausuntopalautteissa tuettu varsin laajasti. Tosin jotkut ovat arvostelleet sitä, että korkeammat virkamiehet nimitetään virkaansa määräajaksi. Tämä on tietenkin kysymys, joka saattaa parantaa asiaa tai heikentää asiaa, sen tulemme näkemään. Mutta se, mikä tässäkin asiassa tulee ilman muuta esille, on vanha sanonta, jossa sanotaan, että ”ei maassa oikeutta saa, ken ei itse sitä hanki”.

Tässä kohdassa, arvoisa oikeusministeri, kysynkin: kun nyt halutaan sitten lisätä resursseja, tarvitaan lisää resursseja, niin olisiko mahdollista tässä kohtaa puuttua myöskin summaaristen asioiden sivuvaikutuksiin siltä osin, miten ne lisäävät toimintaa? Ihan esimerkkinä tapaus, jossa henkilö joutuu, tai pääsee, terveyskeskukseen tai sairaalaan tai hammaslääkəriin ja tämä lasku jää maksamatta. Tämähän on täysin riidaton asia, laskut on maksettava, eikö vain? Mikäli henkilö ei pysty sitä maksamaan ja asia siirretään ulosottoon, se on

Pöytäkirjan asiakohta PTK 29/2018 vp

ihan ok. Jos nyt sitten käy niin, että tämä asia on välillä ollut perintätoimiston perittävänä ja henkilö saa maksettua tämän maksunsa, siihen saakka kaikki on kunnossa, mutta sen jälkeen perintätoimiston perimiskulut lähtevät käräjäoikeuskierrokselle ja sitä kautta lisäävät tietysti myöskin syyttäjän työtaakkaa siellä. Jos tämä kierros estettäisiin, niin se parantaisi ahdingossa elävän ihmisen asemaa ja auttaisi häntä pääsemään veloistansa pois ja lisäksi oikeastaan vähän poistaisi ylimääräistä työtä syyttäjätoimestakin. Tämä kuulostaa tässä yhteydessä pieneltä asialta, mutta niille puolelle miljoonalle ihmiselle, jotka tällä hetkellä ovat ulosotossa, ja yli 400 000:lle, jotka maksavat näitä summaaristen asioiden lisäkuluja ulosoton kautta, tämä on iso asia. Ja todellakin nyt, kun uudistuksia tehdään, toivon, että tämä otettaisiin erityistarkasteluun ja että voisitte katsoa, voidaanko asialle tehdä jonkinlaista parannusta.

14.29 Ville Tavio ps: Arvoisa rouva puhemies! Melko usein, kun oikeuslaitoksesta keskustellaan, jää ikään kuin huomioimatta se, että syyttäjän rooli on myös olla puolueeton ja objektiivinen virkamies. Sitä ei voi liiaksi korostaa, vaikka se ei käytännössä sellaisena aina näyttäydy tai sellaiselta monista tunnu. Perussuomalaisissa on nyt herännyt edustaja Meren esiin tuoma vakava huoli siitä, että tällä hallituksen esityksellä vaarannetaan syyttäjänimitysten puolueettomuus ja luodaan sellainen mahdollisuus, että siellä sitten päällikkövirassa olevat pystyvät keskittymisen kautta siirtämään jollain tavalla epämieluisat tai hankalat syyttäjät syrjään kuin Turkin mallissa. Onko tässä tällainen ongelma, ja miten te olette oikeusministeriössä tätä keskittymistä päällikkövirkojen kannalta käsitelleet?

14.30 Matti Semi vas: Arvoisa puhemies! Tämä oikeuslaitoksen karsinta on ollut meillä aika tiivistä. Näitä vähennyspäätöksiä on jo monta kertaa tuotu tänne eduskuntaan päätettäväksi, ja viime vuoden päätöksillä vähennetään vielä tulevaisuudessa lisää oikeuslaitospaikkoja. Näitä uudistuksia on tehty uudistuksen perään ilman sellaista arviointia, mitkä ovat ne tulokset ja mitkä ovat ne yhteiskuntavaikutukset näistä päätöksistä. Siksi minä kysynkin, arvoisa ministeri, kun omaan pitkän ajan kokemuksen tämmöisistä organisaatiomuutoksista: Niillä on aina tarkoitus hakea tehostamista ja semmoisia toimenpiteitä, millä saadaan tuloksellista työtä aikaan, mutta käytännössä ne ovat osoittautuneet aina sellaisiksi, että on tapahtunut henkilötyövuosien vähennyksiä. Onko tässä nyt takana tämmöinen henkilötyövuosien vähentämistarve?

14.31 Markku Rossi kesk: Arvoisa rouva puhemies! Sekä syyttäjälaitoksen että koko oikeushallinnon puitteissa Suomessakin on toteutettu aika pitkää prosessia, jossa 90-luvun alussa perustettiin kihlakunnat, ja silloin myös purettiin järjestelmä, joka oli toimiva, vanha nimismiesjärjestelmä. Siinähan oli ongelmana tavallaan tällainen, voi sanoa, oikeusturvakysymys. Nimismies sekä toimi poliisien päällikkönä että johti tutkintaa, minkä jälkeen hän toimi syyttäjänä ja lopuksi vielä ulosottopuolenkin päällikkönä. Eli hänellä oli kolme hattua päässään, ja tämä järjestelmä purettiin, joka oli sinänsä toimiva ja varsinkin pienillä paikkakunnilla ja seuduilla varmasti aika hyväkin. Mutta tietysti oikeusturvanäkökulma tuli syytetyn tai tuomitun kohdalla vähän hankalaksi, koska tuttu kaveri tuli joka mutkassa vastaan.

Joka tapauksessa nyt ollaan tässä tilanteessa, jossa meidän koko tuomioistuinjärjestelmää, syyttäjälaitosta viedään eteenpäin. Tämän arvioiminen, miten hyvä tästä tulee: aika-han sen tulee näyttämään. Mutta kysymys on myös resursseista ja niiden kohdistamisesta,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 29/2018 vp

ja kuten täälläkin on todettu, niin kyllä osaamisella on hyvin paljon merkitystä tämän päivän ajassa. Olosuhteet, oppiminen, tietotekniikka, lainsäädäntökin muuttuvat koko ajan, ja se vaatii ammattitaitoa myös syyttäjältä, jonka pitää pystyä tietämään tarkalleen, mistä milloinkin on kysymys, ja löytämään ne oikeat ratkaisut, joista tuomioistuimien lopuksi tekee päätökset. Tässä vaiheessa ei voi varmaan muuta arvioida kuin sen, että ollaan aika pitkässä oikeuden kaaressa mukana ja Suomi omalta osaltaan vie kehitystä eteenpäin.

14.33 Toimi Kankaanniemi ps: Arvoisa rouva puhemies! Ministeri, puheenvuoronne alussa totesitte, että on tärkeää, että tämä koko järjestelmä toimii niin, että esitutkinta, syyttäjä, tuomioistuin ja täytäntöönpano pelaavat yhteen eikä ole pullonkauloja. Ehkä meillä on niitä tässä ollut viime aikoina kuitenkin ja ehkä juuri syyttäjänkin kohdalla, ja siksi on tietysti hyvin tärkeää, että tätä katsotaan tämän kokonaisuuden kannalta, että asiat sujuvat ja voimavarat ovat riittävät siellä, missä niitä tarvitaan, eli koko ketjussa sinänsä. Tämä on siis hyvin tärkeää, ja toivon, että tämä puoli valiokunnassa käydään läpi, onko järjestelmä nyt sitten tämän uudistuksen ja mahdollisen tuomioistuinlaitoksen uudistuksen kautta saavissa sellaiseksi, että näin tapahtuu.

Toisaalta kiinnostaa tämä jako. Nyt valtakunnansyyttäjä on selvä asia, se on valtakunnallinen, sitten aluesyyttäjät, ja sitten siellä mainitaan myös maakuntasyyttäjät, ja vielä senkin alla taitaa olla joku yksikkö — minulla ei nyt tässä ole lakiesitystä. Käsitin niin, että aluesyyttäjät ovat hovioikeuspiirien mukaisia — ainakin ilmeisesti tasan niin — mutta mikä on sitten tämän maakuntasyyttäjän rooli, tulevatko ne säilymään nykyisissä maakunnissa ja koko Suomen kattavasti, vai keskitetäänkö niitäkin? Tässä järjestelmässä on kuitenkin mahdollisuus rajuunkin keskittämiseen, mitä nyt on tapahtunut, ja tietysti täytyy hyvin tarkkaan katsoa, että oikeusturva ei vaarannu sen tähden, että näitä oikeushallinnon palveluja ja tehtäviä keskitetään liikaa.

Puhemies Paula Risikko: Sitten ministeri Häkkäsen vastaus, enintään 3 minuuttia.

14.35 Oikeusministeri Antti Häkkänen: Arvoisa puhemies! Kiitoksia hyvistä kysymyksistä ja keskustelusta. Ensinnäkin yleisesti. On juuri niin kuin tässä useassa puheenvuorossa tuli esiin: jos halutaan, että rikosvastuu tehokkaasti toteutuu mutta toisaalta kaikki oikeusvaltion periaatteet ja oikeusturvan laadukkuus otetaan huomioon, niin silloin nimenomaan syyttäjätöiminta on avainkysymys. Poliisi kerää todisteita ja suorittaa esitutkintaa, syyttäjä oikeudellisesti arvioi, täytyvätkö tietyt tunnusmerkit oikeudellisesti, ja arvioi sitä kerättyä materiaalia itsenäisenä lainkäyttöviranomaisena irrallaan poliisista, ja sen jälkeen tuomioistuimessa kaksi asianosaispuolta, syytetty puolustajineen ja syyttäjä omine todisteineen, esittelee todisteita ja tuomioistuin riippumattomasti ratkaisee nämä asiat.

Jokaisen prosessivaiheen täytyy saada riittävästi resursseja, ja tarvitaan myös organisatorisia muutoksia, jotta kyetään erikoistumaan muuttuvan maailman yhä vaikeampiin ja monimutkaisempiin rikollisuuden ilmiöihin. Tämän takia pelkästään resurssit eivät aina ole avainkysymys, vaan se, miten kyetään johtamaan, lisäkouluttamaan henkilökuntaa, tarjoamaan mahdollisuutta erikoistua esimerkiksi vaikeisiin talousrikoksiin. Nyt jos katsotaan vaikka talousmaailman murrosta, että yhä useammat asiat tapahtuvat digitaalisessa ympäristössä, kenties keinovaluuttojen maailmassa, vaikean teknologian ja kansainvälisen ympäristön maailmassa, niin kyllä tämä edellyttää, että jokaisen rikosketjun toimijan täytyy kyetä resursseiltaan erikoistumaan ja toimintatavoiltaan erikoistumaan myös näihin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 29/2018 vp

asioihin. Tämän takia me joudumme tekemään salissa äsken peräänkuulutettuja uudistuksia jokaisella sektorilla. Meidän täytyy oikeusvaltiota kehittää niin, että yhä hanakammin meidän viranomaiskoneisto on siinä osaamisen aallonharjalla, missä muukin yhteiskunta menee. Sen takia näitä uudistuksia tehdään.

Syyttäjien viransierroista: Nämä ovat ihan normaaleja, virkamieslain mukaisia kysymyksiä. Painostustarkoituksessa ei saa siirtää. Täytyy olla aivan asialliset perusteet, jos joku siirto tulee. Nämä ovat aivan poikkeuksellisia tapauksia, jos joitain virkoja ruvetaan siirtämään.

Sitten, mitä tulee aluesyyttäjän eli aina tavallaan tietyn alueen johtajan rooliin, se on määräaikainen virka, viisi vuotta, kuten on nyt vaikkapa myös käräjäoikeuksien johtajilla. Eli kyse on hallinnollisesta johtajatehtävästä, ei lainkäyttötehtävästä. Lainkäyttötehtävässään he ovat itsenäisiä ja riippumattomia, mutta johtaja voidaan viiden vuoden päästä vaihtaa, jos eivät jostain syystä putiikissa hommat onnistu. Sen takia tavallaan tämä määräaikaisuus on tässä mukana.

Lainvalmistelun taso: Oikeusministeriö tulee jatkossakin olemaan lippulaiva tässä, ei huolta siitä. Nämä uudistukset ovat huolella mietittyjä. Kaikista uudistuksista ei voi sanoa eksaktisti, mitkä ovat vaikutukset, mutta tiedetään jo nyt, että pääpiirteittäin tällaiset rakenneuudistukset tulevat johtamaan hyviin lopputuloksiin.

Yleisellä tasolla tavoitteena tämän hankkeen osalta on sinänsä pitkällä aikavälillä saada ehkä jonkin verran säästöjä mutta ennen kaikkea parantaa osaamisen tasoa nykyisten niukkojen resurssien kehityksessä.

14.39 Krista Mikkonen vihr: Arvoisa puhemies! Olisin vielä tarkentanut tätä. Ministeri vastasi aluepäällikköjen määräaikaisuuksista, että ne ovat viisivuotisia — sen johtajan paikka, sen johtajan pesti, on määräaikainen — mutta onko ajatus, että näillä toimijoilla on siis siellä olemassa virka ja sitten he vain viisi vuotta toimivat johtajina ja sitten tämän määräaikaisuuden jälkeen palaavat siihen vakituiseen virkaan, vai ymmärsinkö oikein, mitä ministeri sanoi?

Puhemies Paula Risikko: Haluaako ministeri vielä vastata? Minuutti.

14.39 Oikeusministeri Antti Häkkänen: Arvoisa puhemies! Mikäli henkilö on hakeutunut normaalisti virkaan esimerkiksi jostain kihlakunnansyyttäjän normaalista virasta, niin nämä menevät normaalin virkamieslain puitteissa, eli sellaisessa tapauksessa saattaa olla virka tallella. En tiedä, nämä menevät normaalin virkamieslain mukaisesti. Korostan sitä, että kyse näissä aluejohtajaviroissa on — samalla lailla kuin kaikissa valtionhallinnon viroissa myös käräjäoikeuden puolella — johtamistehtävästä ja hallinnon organisoimisen johtajan paikasta, ei lainkäyttötehtävistä niinkään. Tässä turvataan nimenomaan, että lainkäyttötehtävät ovat itsenäisiä ja riippumattomia, mutta jos toimit organisaation johtajana, niin ne tehtävät eivät ole lähtökohtaisesti elinikäisiä.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin lakivaliokuntaan.